

נולדתי בוינה ב 1921. בגיל 16 נכנסתי לתנועת נוער גורדוניה. שם היו כל הוינאים שהם היום פה. אז הכרתי את מנחם את אסתר. רחל רינגל הייתה המדריכה שלי. היו קבוצות קבוצות. יהושע (פוגל) אשם שאני פה. הוא הסיבה לעליה. הוא דווקא "בילף" אותי כאילו. אני לא רציתי כל כך לבוא לתנועה. הוא בא אלינו הביתה דיבר עם אמא שלי והיא אמרה "תלכי, תלכי." והיה לי עוד אח. אני עוד זוכרת שאמא שלי לוותה אותי לתחנת רכבת. הם חשבו שיגיעו אחריו תוך כמה חודשים. זה כבר לא היה.

סרטיפיקטים נתנו רק לזוגות. וכדי שיגיעו כמה שיותר אנשים התחתנו חתונות פיקטיביות. אני התחתנתי עם חיים. היכרנו בגורדוניה. לא התחתנו ממש. כבר לא היו בתי כנסת. זה היה כבר בזמן של היטלר. עלינו ארצה. היינו שתי קבוצות. חיים הלך עם היותר מבוגרים: אסתר מנחם (מנצ'ר), רחל רינגל, חיים. הם הגיעו לרמת דוד. ואני עם היותר צעירים הגענו לגינגר. אף אחד מהצעירים האלה לא פה. כולם עזבו את הקיבוץ.

כשאני נסעתי אבא שלי היה בדכאו. במחנה ריכוז. אני עוד לא הייתי 18 ורק בגיל 18 אפשר היה להתחתן. היינו צריכים את הרשות שלו. לא ידענו איך להעביר את זה כי הוא לא הסכים שנתחתן. איך שהוא זה הסתדר והוא נתן את הרשות שאוכל להתחתן. אחרי שנים שמעתי שאבא שלי נספה באושוויץ. הוא יצא מדכאו, ברח מוינה לצרפת ומשם לקחו אותו.

בארץ היינו חיים ואני שנתיים בנפרד. נפגשנו בשבתות כחברים. אני בעצם רציתי להצטרף לקבוצת המבוגרים. קבוצת הצעירים הלכה לאבוקה. אני לא רציתי ללכת איתם. הלכתי עם המבוגרים לנטעים – משק עזר. חיים היה נהג. הוא היה הנהג הראשון. הייתי בנטעים רק כמה שבועות. משם שלחו אותי לעבוד בחפציבה כדי להביא כסף לקבוצה. הייתה איתי בחפציבה גם רותי ארד. עבדתי שם בגן ירק, במטבח, בכל מקום.

אחר כך עלו לכאן. אני רציתי להיות בין הראשונים. הייתי הכי צעירה, הכי חזקה ולא בהריון אז לא נתנו לי לעלות. הצטרפתי לעזור בנטעים. למזלי, אבי ויהודית (אוסטרר) התחתנו בנטעים וטובה וצבי (נועם) התחתנו יום אחריהם בחוליות. הייתה בעיה איך להביא לחוליות עוגות. כאן אי אפשר היה לאפות. אז אני התנדבתי. נסעתי כמה שעות מתל אביב לחלסה (קרית שמונה) וחיים רינגל היה צריך לחכות לי עם עגלה וסוסה. טלפון לא היה.

כשהגעתי לחוליות אמרתי שאני לא חוזרת לנטעים. היה לנו צריך אחד. שם גרנו כולנו. וילמה, אני, מרים חבושי וקרה ועוד בחורה (עליזה?). חיים שהיה נהג לא הגיע כל יום. עבדו אז לא 10 ולא 12 שעות. נשארנו חברים עד שהחלטנו, כעבור 3-4 שנים להתחתן.

אני חושבת שבהתחלה עבדתי במטבח, חדר אוכל היה ליפט קטן עם שולחן או שניים ובחוץ היה מטבח. לא היה הרבה בישול. הרבה עבדתי בחוץ בשדה. אני זוכרת פעם אחת שהצטרפנו להעמיס חבילות קש, ראובן גדרון עמד על העגלה למעלה, וורה (יעקובוביץ) ואני עמדנו למטה ונתנו לו את החבילות. הרבה עבדנו בתפוחי אדמה. הרבה בגן ירק ובמכבסה.

מכבסה לא הייתה לנו כיבסנו בירדן. הביאו אותנו עם סוס ועגלה. היה לנו דוד. מתחת עשינו אש והרתחנו את הכביסה. אחר כך העברנו לגיגית עם קרש ושם כיבסנו. אחר כך נכנסנו לתוך הבניאס לשטוף את הכביסה הנקייה. ותלינו על חבלים. לפעמים נשטפה חתיכה וזרמה לכינרת. עבדתי הרבה בכביסה עם יהודית בועז. לא חזרנו למשק לארוחת צהריים. אכלנו את הדגים - הברבוטים.

גם מקלחת לא הייתה לנו. הייתה מחצלת מסביב. כשהסבון נפל למים תיכף בא ברבוט ואכל אותו. הם נורא אהבו את הסבון. אחרי העבודה חיממנו לנו מים חמים והתרחצנו. הרי בצריך לא הייתה מקלחת. הייתה לנו שם כערה ו-12 בחורות ככה התרחצנו.

בחורף נסענו עם הכביסה עם עגלה וסוס לדפנה דרך הכפרים הערביים, איפה שהיום המטע שלנו. קרלי היה העגלון. בדפנה היתה מכונה והם כיבסו לנו. בבוקר נסענו עם שקים של כביסה מלוכלכת ובערב חזרנו עם השקים והכביסה הנקייה. באמצע הדרך הסוסים לא רצו להמשיך וקרלי צעק. והכביסה נפלה. אלה היו זמנים שאני לא מתגעגעת אליהם.

עבדתי גם בבנייה של הבתים. העמסנו לבנים על עגלה ואחר כך בצביעה. המקלחת הראשונה הייתה איפה שעכשיו בית האריזה.

במטבח עבדנו מארבע בבוקר עד תשע. אחר כך הייתה הפסקה ושוב מארבע אחרי הצהריים עד תשע בערב. המון סחבנו. בישראל מרק פירות בסירים גדולים וסחבנו אותם לבניאס וככה קיררו.

עבדתי גם עם אורי הוימן בסנדלריה. זה היה ליפט קטן. הוא חתך את הסוליות מעור. עשה עקבים. עבודה קשה מאוד. גם זה לא היה הרבה זמן. כל פעם הוציאו אותי מעבודה. לא הייתי קבועה. ואני עשיתי הכל מה שצריך היה לעשות. עבדתי גם בבוטנים על מכונת די.ש. עבדו במשמרות. בלילה ביררו בוטנים. וצריך היה גם לברר אורז. להוציא ממנו חיות שהסתובבו בו.

התחתנו ב-8 לפברואר. חיים לקח כמה ימים ונסענו לחופש. גרנו בצריף שקראו לו הצריף של ד"ר מר. לא היה הרבה בפנים. גרתי עם וירה יעקובוביץ. חיים הגיע ביום שישי וגם יוסף לא היה כל הזמן בבית. הסתדרנו. פעם, אני זוכרת, שוירה ואני עבדנו במטבח. והייתה איזו הרצאה או קונצרט בכפר גלעדי. כדי להגיע לעבודה בארבע בבוקר הלכנו ברגל, ווירה ואני, מכפר גלעדי. הגענו בשלוש בבוקר והתחלנו לעבוד במטבח. בשש בבוקר קפצנו לבניאס להתרענן וגמרנו ב-12. אני לא ידעתי לבשל רק עזרתי.

אחרי שחיים סיים עם הנגרות הוא היה גזבר. יצא ביום ראשון בבוקר מוקדם וחזר ביום שישי מאוחר. כל השבוע היה בעיר. אוטובוס לא הגיע הנה בחורף. וחיים רכב ביום שישי מחלסה לכאן על סוס. בשבת בבוקר ישיבת מזכירות. במוצאי שבת אסיפה וביום ראשון חיים נסע שוב.

כשהוא גמר את הגזברות לקח לו כמה ימים. נסענו לחיפה למלון של פחות מכוכב אחד.

במכבסה הנוכחית עבדתי 14 שנה. על הגג היה לנו מיכל סולר ובתוך המכבסה דוד קיטור קטן שהיה צריך למלא אותו כל בוקר. הייתה עבודה קשה מאוד להדליק את הדוד הזה. הייתה מכונה אחת ישנה של 50 ק"ג. הכובסת הראשונה הייתה אניטה. עבדתי איתה קצת. את הכביסה השליכו בשבת. היו ארבעה תאים ובכל יום ראשון היינו צריכים לברר את כל הכביסה. להכניס אותה לגיגות. שולמית בן דרור עזרה לי לברר ביום ראשון. במשך הרבה שנים עבדה אצלנו פועלת מק"ש בשם רחב. תלינו את הכביסה מתחת לגגון. לפעמים לקח ימים עד שזה התייבש.

אחרי שיצאתי מהמכבסה עבדתי במפעל בניארות עם חן אופיר. אז עברתי למטבח. במלחמת ששת הימים עבדתי ליד דיני רוזן שהייתה איקונומית. אחרי זה נכנסתי למתפרה ושם אני עד היום.

סבלתי מאוד מהלינה של הילדים בבתי ילדים. כשגדי נולד והייתי צריכה ללכת בלילה להניק אותו. מצאתי את זה איום. בעשר בערב ואז שוב בשתיים בלילה ולמחרת ללכת לעבוד. זה היה ממש קשה. היינו ארבע בחורות בבית התינוקות. כולן מניקות. כשהגיעו בחורים כולן הסתובבו עם הגב. לבשנו חלוקים לבנים. גם האבות כשבאו לבקר לבשו חלוק. בחצי השנה הראשונה אסור היה להוציא את התינוקות מבית התינוקות. היום הרבה יותר נוח. מצד שני כשרציתי ליסוע לחופש לא הייתה לי שום בעיה. הילדים היו בבתי ילדים. כשרמי היה תינוק הייתה לו מיטה בלי מזרון, רק מחצלת. מול המיטה היה אשנב קטן ולתינוק היו תמיד רגליים קפואות. אחרי הצהריים הילדים קבלו גזר חי עם גבינה לבנה שעשינו בעצמנו. רק בגיל שלוש ניתן היה להוציא את הילד מהקיבוץ. את כל הארוחות אכלו הילדים בבתי ילדים. אחרי ארוחת ערב ההורים היו מגיעים להשכיב. בגמר ההשכבה נשאר לישון, בתורנות, הורה אחד. היה צריך לקחת את ציוד השינה מהבית לבית הילדים. זה היה איום.

לסיכום. החיים עכשיו הרבה יותר קלים. זה טוב. אין צורך לרוץ החוצה לבית שימוש 10 דקות. עד היום אני לא מבינה את כל החלוציות הזאת. הייתה יותר מודעות מוסרית לעבודה. זה מאוד נחלש. אני לא יודעת אם זה ישתנה עוד פעם.